

Василий Васильевич Яковлев (1934- 1994)

Василий Васильевич Яковлев - поэт, прозаик, тылбаасчыт. 1970 сыллаахтан ССРС Суруйааччыларын сойууһун чилиэнэ.

1934 сыллаахха атырдах ыйын оройонугар Болтоно нэһиилиэгэр холкуостаах дьиэ кэргэнгэ төрөөбүтэ. 1942 сыллаахха холкуоһун кытary Кэбээий оройонугар көһөрүүгэ барсыбыта, ол сыл Н-с Лүүчүн начаалынай оскуолатыгар бастакы кылааска үорэнэ киирбитэ. 1943-1947 сылларга Болтоно начаалынай, 1948-1950 сылларга Кытаанах сэттэ кылаастаах оскуолаларын үорэнэн бүтэрбитэ. 1950-1953 сылларга Чурапчы Е. Курашов аатынан орто оскуолатын бүтэрэн баран, 1953 сыллаахха С.М. Киров аатынан Омскайдаабы тыа ханаайыстыбатын институттар киирэн, гидромелиоративной факультетка үөрэнэн, 1958 сыллаахха инженер-гидротехник идэтин ылбыта. Салгын төрөөбүт оройонугар кэлэн тыа ханаайыстыбатын инспекциятыгар инженер-мелиораторынан үлэтина саңалаабыта. Чурапчы оройонун үрдүк үөрэхтээх бастакы мелиоратора 1958-1960 сылларга оройон тыа ханаайыстыбатын инспекциятыгар ыстаарсай инспекторынан, тутуу уонна олох- дъаһах отделын сэбиэдиссэйинэн үлэтина саңалаабыта. 1960 сыллаахха элбэжи эрэннэрэр үлэһити Чурапчытаабы РТС дириектэринэн анаабыттара. Ити сыл СГУ медицинскэй факультетыгар үөрэнэр, Өксокулээх Өлөксөй убайа Иван Елисеевич Кулаковской- Оонньуулаах Уйбаан еиэнин, Клара Трофимовна Кулаковскаяны, кэргэн ылбыта. Чурапчы оройонун Сталин аатынан холкуос бэрэссэдээтэлин солбуйяаччытынан 1961- 1962 сылларга үлэлээбитэ.

1961-1962 сылларга «ССКП XXII съеһэ» аатынан бөдөнсүйбүт холкуос бырабылыннъатын бэрэссэдээтэлин солбуйяаччытынан икки сыл үлэлээн

баран, кэргэнин үөрэбин бүтээгдээри, 1962-1964 сүлларга Дьокуускайга киирбитэ. Онон бу сүлларга Саха государственай университетын сир баайын хостуур сирдэри оноруу кафедратыгар ассистенынан үлэлээбитэ. 1964-1965 сүлларга Алексеевский оройонун Эрилик Эристиин аатынан холкуоска инженер-мелиораторынан үлэлээбитэ. 1965-1967 сүлларга - Чурапчы оройонун онорон таһаарар управлениетын ыстаарсай инженер-мелиоратора. Ађа табаарына, биир дойдулаађа, идэлээбэ Демьян Слепцову кытта куруутун эрэй-кыһалђа, сут-кураан энэрдээх дойдуларын уунан хааччыйар боппуруохунан күннэри-түүннэри бокуояа суюх күүскэ дъарыктаммыттара. Элбэх ахсааннаах от үрэбү, алааһы, тыаны кэрийэн, мээрэйдээн, бырайыактаан онорон, уонунан, сүүһүнэн ахсааннаах буор быһытгы туттаран, тыһыынчанан, молүйонүнэн кубометр ууну саппааһыран, тыһыынчанан гектар иэннээх ходуна, мэччирэн сирдэрнн нүолсүппүтгэрэ.

Дьокуускайдаађы тыа ханаайыстыбытын научнай чинчийэр институтун опорнай пуунун сэбиэдиссэйинэн 1967-1971 сүлларга улэлээбитэ. 1971-1976 сүлларга, инженер- гидромелиоратордар Демьян Слепцов, Василий Яковлев суюттааһыннарынан, Амма өрүс уутун Таатта үрэх баһыгар бырахтаран, икки оройон сирин-уотун уунан хааччыйар тыын боппуруос күүскэ турбута. Онно бэлэмнэнэн Одъулуун бөһүөлэгин арђаа оттүгэр Таатта үрэх кураай хонуутугар элбэх сүллаах оттору уонна да атын сүөһү сиир култуурунай үүнээйилэрин ыһарга, нүөлсүтэргэ анаммыт пуунугар еалайааччы быһытынан үлэтин салбаабыта.

В.В. Яковлев Дьокууский куоракка 1976-1980 сүлларга «Хотугу сулус» сурунаал қылаабынай эрэдээктэрин солбуяааччытынан олорбута. 1980-1985 сүлларга Чурапчы оройонун сельхозхимия инженерынан, 1985-1987 сүлларга Таатта оройонун П. Алексеев аатынан сопхуохугарттуу инженерынан үлэлээбитэ. 1987-1988 сүлларга Таатта оройонун агропромстрой маастара этэ. Онтон 1988-1993 сүлларга Таатта оройонун ДРС учаастагын маастарынан үлэлээбитэ. Кини 10 сүл үлэлээн 19 гидротехнический тутууну ыыттарбыта.

Василий Васильевич Яковлев аата саха литературагар 1956 сүлтан иһиллэн барбыта. Чурапчыга улэлии олорон, айар үлэнэн, поэзиянан үлүүйбүтэ. Кини бастакы «Кыра хоһоонноро» 1959 сүллаахха «Хотугу сулус» сурунаал 3-ус нуомэригэр бэчээттээммиттэрэ. «Утары саһарђа кыыһар» диэн хоһооннорун хомууруннуга 1963 сүллаахха бэчээттэнэн тахсыбыта. 1967 сүллаахха Улуу Октябрьской социалистической революция 50 сүлүн туолуутун чиэнигэр ыытыллыбыт орөспүүбүлүкэтээби литературний куонкуурска «Сардана ардаа» диэн саха космофизиктарын

тухунан сэхэнинэн кыттан П-с миэстэни ылбыта. Сэхэн 1970 сыллаахха туспа кинигэнэн тахсыбыта. Кини бу айымнытыгар Саха сирин космофизиктарын сыралаах научной үлэлэрин, олохторун, моккуордэрин уустаан-ураннаан кордорбүтэ. 1967 сыллаахха «Өрүстэр кирбиилэрэ» романа «Хотугу сулуска», 1969 сыллаахха туспа кинигэнэн тахсыбыта. Аабааччылар роман тухунан тыа сирин олоюн кырдыктаахтык, хорсуннук сырдатарынан тэннээбэ суюх айымны диэн сянаабылы биэрбиттэрэ.

Василий Яковлев 1970 сыллаахтан ССРС Сурийааччыларын сойуухун чилиэнэ буолбута. 1971-1973 сылларга А.М. Горький аатынан Литературный институтка Үрдүкү литературний кууруска үөрэммитэ. 1976-1980 сылларга «Хотугу сулус» сурунаалга кылаабынай эрдээктэри солбуйяаччынан ананан улэлээбитэ. В.В. Яковлев - бэйэтин кэмин сыйтын түгэннэрин тумнубат, ону ааһан оннук түгэннэри уус-уран уобарас көмөтүнэн диринник, кырдыктаахтык арыйар уратылаах сурийааччи. Ону «Уот иитиитэ» (1978с.), «Кэрэхтээххэ» (1994 с.) романнарыгар ордук бигэргэппитэ. Василий Яковлев Чурапчыга үлэлий олоруојуттан Бүлүү ГЭС-тын тутууну интэриэниргээбитэ. Элбэхтик ГЭС тутааччыларыгар айар улэ командировкатынан сылдьыбыта. Ол түмүгэр айыллан тахсыбыт, Саха сиригэр ГЭС тутуутугар араас омук бастын дьоно биир эйэлээх дьиэ кэргэннэ түмсэн, хорсуннук үлэлииллэрин сэхэргиир, ирбэт тонно баараа гидростанцияны тутааччылар уобарастарын арыян кордорор «Уот иитиитэ» романын 1978 сыллаахха «Хотугу сулуска» бэчээттэнэн саџаламмыта. Роман 1979 сыллаахха туспа кинигэнэн тахсыбыта. Сурийааччи бу романыгар ГЭС тутуута айылбаа, дьон олоюор улахан хоромньуну ажаларын хорсуннук кордорор уус-уран соругу туроруммута. Оннук лоскуйдары цензура тутуун, сотон кэбиһэргэ үүхэллибиттэрэ. Уус-уран үлэтигэр бываас өйөбүлүн ылбатаа, элбэх мэһэйи, харгыстары көрсүбүтэ. Олох араас очурдарыгар оюустара сылдьыбыта. Василий Яковлев холкуоһунай-сопхуоһунай тутуу үүлүччулаах тэрийээччите Семен Гаврильевич Жирков дириектэрдээх Таатта оройуонунааы Петр Алексеев аатынан сопхуоска инженеринан үлэлий сылдьан тыа сирин олоюор уларыйылары сыйыйан үөрэппитэ. Ол түмүгэр «Хотон», кэлин «Кэрэхтээххэ» диэн ааттаан бодон романы сурийбута. Роман сурийааччи өлбүтүн кэннэ 1994 сыллаахха бэчээттэнэн тахсыбыта. «Тыа салгына» кэпсээннэрин кинигэтин сурийааччи 50 сааыгар кинигэ издательствотын үлэхитэ Т.И. Румянцева тус дьuluурунан таарабыта. Сэмэн Тумат сурийааччи хоһооннорун, айымнытын тухунан рецензиялары, ахтылылары хомуйян, 1998 сыллаахха «Бичик» кинигэ кынатынан «Утары саһарба кыыһар» диэн бэртээхэй кинигэ онгорон бэчээттэипитэ. Василий Яковлев Б. Лунин «Смерть ойуна» кинигэтин, Н. Асеев «Годовщина смерти

вождя», И. Уткин «Якуты» поэматын уо.д.а. сахалыны айымнылары тылбаастаабыт өнгөлөөх.

Айымнылара

Утары саһарба кыһар : хоһооннор. - Дьокуускай : Кинигэ изд-вота, 1963. - 64 с.

Өрүстэр кирбиилэригэр : роман. - Дьокуускай : Кинигэ изд-вота, 1969. - 372с.

Сардана ардаңа : сэһэн. - Дьокуускай : Кинигэ изд-вота, 1970. - 132 с.

Уот иитиитэ : роман. - Дьокуускай : Кинигэ изд-вота, 1979. - 312 с.

Тыа салгына : кэпсээннэр. - Дьокуускай : Кинигэ изд-вота, 1984. - 264 с.

Кэрэхтээххэ : роман. - Дьокуускай : Бичик, 1994 .-416 с.

Айымны умсулђана: кэпсээн // Сүүрбэһис үйэ кэпсээннъиттэрэ: сахапрозаиктарын айымныларын антологията/хомуйан онордулар : П. Д. Аввакумов, С. А. Попов-Тумат ; ред. И. Г. Спиридовон ; худож. М. Г. Старостин. - Дьокуускай, 2000. - С. 167-171.

Түүн суолга ; Күннээх Саха сирэ ; Кустук ; Ардах ; Хатын ; Күһүнгнү ; Дойду тыына ; Мин аатым ; Чиэс туһунан ; Чэпчэки хоһоон : хоһоон // Сүүрбэһис үйэ хоһоонньуттара : саха поэзиятын антологията : поэзия / хомуйан онордулар : Н. Е. Винокуров-Урсун, С. И. Тарасов, Н. И. Харлампьев ; худож. М. Г. Старостин. - Дьокуускай, 2000. - С. 307-309.

Сардана ардаңа : кэпсээн // Хотугу сулус. - 1969. - № 5. - С. 23-56..

Кытта кырдыбыт тэнкэ тиит : кэпсээн // Хотугу сулус. - 1973. - № 8. - С. 77-104 ; 2013 .- 2013 , - № 2 .- С. 11-34.

Уот иитиитэ : роман // Хотугу сулус. - 1977. - № 11. - С. 10-62 ; № 12. - С. 8-42 ; 1978. - № 1 .- С. 3-59.

Киһи бэйэтин туһугар кытарты сэриилэһэр : кэпсээн // Хотугу сулус. - 1979. - № 4 . - С. 28-56.

Атыыр оҕус : кэпсээн // Хотугу сулус. - 1980. - № 10. - С. 58-66.

Күөрэс гынна силис санаам : хоһооннор //Хотугу сулус - 1981. -№ 10. - С. 55-57.

“Буурай от” : кэпсээн // Хотугу сулус. - 1983 - № 3. - С. 46-68.

Сардаана ; Дъахтар санаата ; Сабатаас : хоһооннор // Хотугу сулус. - 1983. - № 7. - С. 58-59

Мээчик : кэпсээн // Хотугу сулус. - 1984 - № 8. - С. 77-88.

Олохпут диэн оннук : кэпсээн // Хотугу сулус. - 1987. - № 3. - С. 6-27.

Хотон : роман // Чолбон. - 1992. - № 3. - С. 3-112; № 4. - С. 3-86.

Кытта кырдыбыт тэнкэ тиит : сэхэн // Күрүлгэн. - 2013. - № 2. - С. 11-33.
Долборуктаахха ; Санга ланкылы ; Аар хатын : хохоннор // Санга олох. - Чурапчы. - 2014. - Ахсынны 25 к. - С. 2.

Санга дыыл үүнүүтүгэр санаа ; Аар хатын ; Долборуктаахха ; Ойуур Булгунньяахха; Санга Ланкылы ; Үгүс Күрүө булгунньяба ; Арбас Томтор : хохоннор // Санга олох. - Чурапчы. - 2017. - Атырдах ыйын 22 к. - С. 3.

Олоңун уонна айар үлэтийн туһунан

Василий Васильевич Яковлев : суур夶ааччы, поэт, тылбаасчыт : ахтыылар : [суур夶ааччы 75 сааын туолуутугар] / [хомуйан онордулар : Н. В. Яковлева ; ред. К. Д. Дьячковской]. - Дьюкууский, 2009. - 134 с.

Бурцев, Д. «Уот иитиитэ» роман проблематиката / Д. Бурцев // Эдэрдэр санааларын этэллэр : ыстатыйалар, рецензиялар, бэлиэтээхиннэр хомууруннууктара / хомуйан онордо Н. З. Копырин ; М. Алексеев, Н. Винокуров, Г. Филиппов. - Якутскай, 1985. - С. 15-21.

Василий Васильевич Яковлев (1934-1994) // Чурапчинский улус : история, культура, фольклор / Администрация МО «Чурапчинского улус» (район), АН РС (Я) ; Ин-т гуманит. исслед.; редактор : Б. Н. Попов (отв ред), А. С. Иустинова, Н. И. Дьячковский и др. - Якутск, 2005. - С. 267.

Дьячковской, К. Кырдыгы оро туппута, хоһуйбута, суурыйбута : [В. Яковлев төрөөбүтэ 75 салыгар] // Олоңум бэлиэлэрэ : анабыллар, ахтыылар, айымнылар / Ким Дьячковской-Анаарар. - Дьюкууский, 2014. - С. 322-324.

Данилов, С. П. Саамай көннөрүттэн дъиктини булуохха! : [«Кыра хохоннорун» кинигэ туһунан] // Суур夶ааччы уонна кинигэлэр / С. П. Данилов. - Якутскай : Кинигэ изд-вота, 1980. - С. 344-350.

Попов, Б. Н. Ыраас санааны ымыны оностон // Бигэ эрэллээх дьоннор / Б. Н. Попов. - Дьюкууский, 1988. - С. 50-70.

Урсун. Аата ааттаныахтаах // Отут ордуга үс сыл : ыстатыйалар, рецензиялар, суур夶ааччылар мэтириэттэрэ / Урсун. - Дьюкууский, 2007. - С. 196-199.

Яковлев Василий Васильевич // Чурапчыны аатырдыбыт көһөрүллүү оболоро / Д. П. Чечебутов ; ред. А. М. Слепцов. - Дьюкууский, 2017. - С. 24-25.

Яковлев Василий Васильевич —ССРС Суур夶ааччыларын сойууһун чилиэнэ // Чурапчыттан сириэдийэн / хомуйан онордо М. А. Герасимова. — Дьюкууский, 2009. - С 49-50.

Гольдеров, В. Сырдаан, кэрэтийэн костон кэлэр : [Василий Яковлев 75 салыгар] / В. Гольдеров-Ороху Уола. - Чолбон. - 2009. - № 8. - С. 74.

Гуринов, А. «Өстөхүү суюңа ол улуу хотойго...» : [В. В. Яковлев айымнытын туһунан] / А. Гуринов-Арчылан // Күрүлгэн. - 2013. - № 2. - С. 34-39.

Гуринов, А. Суруйааччы Василий Яковлев төрөөбүтэ 80 сыла / Афанасий Гуринов - Арчылан // Кыым. - 2014. - Атырдах ыйын 28 к. - С. 38.

Гурьев, Г. Чаңылхай талаан / Г. Гурьев // Кыым. - 2014. - Атырдах ыйын 28 к - С 45.

Диринскэй, Д. Көннөрүнү дъиктитик суруйбута : [суруйааччы Василий Яковлев төрөөбүтэ 60 сылын туолуутугар] / Д. Д. Эверстов-Диринскэй // Санга олох. - Чурапчы. - 1994. - Атырдах ыйын 20 к. - С. 3.

Дьячковской, К. «Мин аатым күн сиригэр ...» : [В. В. Яковлев төрөөбүтэ 80 сылыгар] / Ким Дьячковской-Анаарап // Саха сирэ. - 2014. - Атырдах ыйын 21 к. - С. 29.

Дьячковской, Н. Поэт өлүүтэ : анабыл хохон / Николай Дьячковской // Санга олох. - Чурапчы. - 1995. - Сэтинный 5 к. - С.5.

Жебсаин, В. Сурт кэриэстээх : [суруйааччы В. В. Яковлев 75 салыгар] / В. Жебсаин // Саха сирэ. - 2009. - Атырдах ыйын 22 к. - С. 3.

Жебсаин, В. Утүө киһи аатын үйэтитиэбинг / Василий Жебсаин // Киин куорат. - 2014. - Атырдах ыйын 7 к. - С. 24.

Колесова, А. Е. Төрөөбүт Кындалын хохонуугар туойбута / А. Е. Колесова // Санга олох. - Чурапчы. - 2017. - Атырдах ыйын 22 к. - С. 3.

Кривошапкин, Н. Баылай Даакыбылап 80 салын корсо / Н. Кривошапкин // Забота Арчы. - 2014. - Атырдах ыйын 28 к. - С. 13.

Местников, И. «Утары саһарда кыыһар» диэн В. В. Яковлев кинигэтэ / И. Местников // Кыым. - 1988. - Балаңан ыйын 25 к.

Неустроева, А. «Өрүстэр кирбиилэригэр» романна тыа сирин проблемалара уонна билинни кэм : [суруйааччы торообутэ 70 салыгар] / Александра Неустроева // Чолбон. - 2004. - № 8. - С. 94 - 96 ; Санга олох. - Чурапчы. - 2004. - Алтынны 5 к. - С. 4.

Павлов, Б. Биллибэтэйин ор буолла ээ, Баылай / Б. Павлов // Санга олох. - Чурапчы. - 1990. - Балаңан ыйын 22 к.

Пономарев, И. Чурапчылар киэн туттар суруйааччыбыт : [В. В. Яковлев торообутэ 80 салыгар] / Иван Пономарев // Санга олох. - Чурапчы. - 2014. - Атырдах 21 к. - С.3.

Суруйааччыны чиэстэйин : [В. В. Яковлев торообутэ 60 салыгар] // Санга олох. - Чурапчы. - 1994. - Балаңан ыйын 29 к. - С. 1. Тумат, С. Василий Яковлев : [В. В. Яковлев торообутэ 80 салыгар] / Сэмэн Тумат // Чолбон. - 2014. - № 8. - С. 74-87.

Тумат, С. «Дыикти» диир гына / Сэмэн Тумат // Саха сирэ. - 1994. - От ыйын 26 к.

Тумат, С. Ийэ тылбыт кыаңын тириэрэн, сана аартыктары арыян / Сэмэн Тумат // Сана олох. - Чурапчы. - 2000. -Балаңан ыйын 2 к. - С 5 ; Балаңан ыйын 9 к. - С 4-5.

Тумат, С. Кэрэ кэпсээнныит, утуу сэһэнныит / Сэмэн Тумат // Сана олох. - Чурапчы. - 1984. - От ыйын 25 к.

Тумат, С. Кини олбот-сүппэт суду кыаңа / Сэмэн Тумат // Чолбон. - 1995. - № 8.

Тумат, С. Олохтон тахсыбыт суруйааччы / Сэмэн Тумат // Сана олох. - Чурапчы. - 2004. - Атырдах ыйын 19 к ; От ыйын 19 к. - С. 3.

Тумат, С. Суруйааччыны чиэстээһин : [В. Яковлев торообутэ 60 сыйлын Болтоно Кындалыгар бэлиэтээһин] / С. Тумат // Сана олох. - Чурапчы. - 1994. - Балаңан ыйын 29 к.

Тумат, С. Сүүрбэһис уйэ биир бастынг суруйааччыта : [В. В. Яковлев торообутэ 75 сыйлыгар] / Сэмэн Тумат // Саха сирэ. - 2009. - От ыйын 30 к. - С. 5 ; Сана олох - Чурапчы. - 2009. - Атырдах ыйын 20 к. - С. 2.

Тумат, С. Эн суруйан кор саамай коннору туһунан коннору, арай дьон бэркинээн «дыикти» диир гына / Сэмэн Тумат // Сана олох. - Чурапчы. - 1994. - Балаңан ыйын 24 к . - С . 2.

Федоров, П. П. Ахтан-санаан аастыбыт : [Кындалга суруйааччы В. В. Яковлев 70 сааын бэлиэтээһин] / П. П. Федоров-Сомођо // Сана олох. - Чурапчы. - 2004. - Балаңан ыйын 9 к. - С. 3.

Федоров, П. П. Суруйааччы дъоло - кини суруйууларыгар : [В. В. Яковлев торообутэ 75 сыйлыгар] / П. П. Федоров—Сомођо// Сана олох. —Чурапчы. — 2009. —Атырдах ыйын 18 к . - С . 2.

Федосеев, И. Быраатым Баылай барахсан / Иван Федосеев // Чолбон. - 1994 . - № 8 . - С . 162-175.

Федосеев, И. Эрэллээх добор, кыыс кэрэ киһи этэ / И. Е. Федосеев-Доосо // Чолбон. - 1 9 9 9 , -№ 8 . - С . 82.

Яковлев Василий Васильевич : (некролог) // Чолбон. - 1994. - № 1. - С. 130; Сана олох. - Чурапчы. - 1994. - Тохсуннуу 29. - С. 4.

Яковleva, K. T. Туруу үлэһит, чаңылхай талаан : [В. В. Яковлев торообутэ 80 сыйлыгар] / К. Т. Яковleva // Сана олох. - Чурапчы. - 2014. - Атырдах ыйын 23 к. - С. 3.

Өрүстэр кирбиилэрэ (романтан быһа тардыы)

Тэмэлдьигэн курдук, кыракый «Як», кураан тыалыттан биэтэнгээн ыла-
ыла, халлаангна өрө дьурулаан тахсыбыта. Дабыдалларын сыйынан өһөспүт
курдук, салгыны ыгыта баттаамахтаан эргиллэ түхээт, киэн-нэлэмэн Лена
өрүү туора быха көтөн, тус илин диэки тайбаара турбуута.

Самолет иһигэр, пилоты кытта кэkkэлэһэ, соjотох киhi олороро. Кэlin олох иллэн этэ, онно икки-үс кыракый почта дъааныктара туора-маары түhэн сыйталлара.

Көтөн иһэр киһи, мангай сири-дойдуну сохуйбут курдук өнгөйө-өнгөйө көрбөхтөөн, пилотка төнгөйө-төнгөйө, үрүүн үөһэ тугу эрэ санарбаахтаан баран, анараангыта сэнээрбэтэхийтэн үостан, ах баран олордо.

Самолет күн аннын диэки халбы соңс дъулунар. Тұннұқ сүүһүттән пилот сирәйигәр күлүк түхәр. Халлаан күп-күөх, онон-манан будьурхай былыттар көпсөччү сыстан тураллар. Аллара улаңата биллибәт кәлимсә муора буолан, күөх тайға долгулдъуйар. Онон-манан тайғаны быһыта сиен, араас быһылаах, араас кәэмәйдәех тарағайдар буолан үрәхтәр, алаастар сырдыыллар, халлаан өнүн ингәринән уулар көбөрүмтүйәлләр. Биир туһаайыны тутуһан, тыалары хайыта сүүрән, алаастан-алааска түхән, үрәхтәри батыһан суоллар сыйыйыллаллар. Олор устун хам-түм хомурдуос курдук кыракый харалар сыйсан дъурулууллар. Кэнниләриттән, манган кысааын буолан, буор бургучуйар, сыйяа эндәйән, кәтирәен, кытызытынаабы көстөрү саба бүрүйән, сыйыйыллан хаалан иһәр.

Дъураа тараңайдар буолан сырдаан көстөр от үрэхтэр көбөрүмтүйэн олорор баараңай улахан хорук тымыртан - Лена өрүстэн - сарадах-сарадах арахсан, бардах аайы улам- улам синнүээн, кыракый лабаалара эмиэ улам сарбыллан, тономмут титирик умнаһын курдук, биир-биир тыккыраан хаалаллар, быста-быста салжаналлар. Онтон, унугар тийийэн, адьырыччы аннъян туарар хойуу тыалардаах арбас систэргэ кэлэн, симэлийэн, мae аппа буолан, кистэнэн сүтэн хаалаллар. Ол мae аппалар илингги өртүлэригэр, олорго атахтаһа, эмиэ биир суол туспа дъураа тараңайдар сырдаан, сыйыйллан бараллар, сөп-бааччытык тue илин тыргыллан улуу Лена хотун мааныттан-мааны, нарынтан-нарын, ууе-уран кэрэ көстүүллээх сиэн кыысчааныгар - Амма өрүскэ тийийэн холбооиллор.

Самолет билигин обургу союс от үрэзи өрө тутан иһэр. Туора турар ханнык эрэ алааска бугуллар, төбүүрүөн курдук, бырылты охсубуттар, хадыымала хайы-үйэбэ кубарыйан хаалбыт.

Хам-бааччы олорор киини биир санаа улам баылаан барда. Кини Кешаттан хомойо санаабыта ааһан-араңан биэрбэkkэ истэ. Икки сыл инигэр киинтэ үларыйа охсубут, бэл мичээрдиир дизни үмнүүбукка дылы буолбут.

- Бырайыага суюх харчы барбат, - диэбитэ киһитэ быһаччы баһайытык. Онуоха төбөтө хамсаан да көрбөт: санныгар, мае кини төбөтүн курдук, ыга баһайы олорор буолбут быһыылаах. - Ол аата льготанан туһанар быраапкыт суюх. Маннай бырайыагы онгоруохха наада. Ону Совминга бигэргэттэриллиэхтээх. Ол кэнниттэн туруорус!

- Кеша, биһиги, бырайыагынааџар буолуох, үлэтин саџалаатыбыт... - диэн эрдэбинэ, Трофимов ситэ санарпакка, быһа түспүтэ:

- Бырайыага суюх үлэлииргит - ол бэйэбит дыяалаџыт. Харчы билигин барбат, табаарыс Тугутов! - уонна мунгунан көрбүт харахтарын эргичингнэтэн ылбыта.

Хайыай, таһыттан киирбит киһи тахеан баран, үөһэ эрэ тынынарыгар тиййбитэ. Суюх, кини харчы ылбатаџыттан кыһыйбатаџа - бэрээдэк аата бэрээдэк, ону кэстэрэр санаата суюба. Трофимов быһыыта-майгыта уларыйбытыттан, хайдах эрэ тонг, тойомсук буолбутуттан, онтон кини хомойбута.

«Да-а! Биир кэргэн курдук сылдыбыт көрдөөх-нардаах, күлүүлээх-ооннуулаах күннэрбит, уопсай олохпут ааха оҕустаџа ити, дуу? Аны ити курдук тус-туһунан бытарыһан хаалыах бэйэбит буоллаџа... Чэ, хаһан да хайаныллыай, олохторун сокуона итинник ини... - Тугутов, уһун унгуох илиилэрин түөһүгэр хомуйя тардан, быар кууһунна, чиккәччи тэбинэн, кириэһилэ өйөнүүтүн көхсүнэн ыгыта баттыалаамахтаан ылла. - Чэ, буоллун, табаарыс Трофимов, уу ханаайыстыбатын отделын сэбиэдиссэй! Тыа инженерэ Тугутов аналлаах быһыт бырайыагын, эн көрдүүр болдьоххор — төрдүс кыбartaал саџаланыытыгар бэлэм онорон, киллэрэн эйиэх тус бэйэбэр туттарыаџа!»

«Як» тыал хоту чэпчэкитик тэлбээрэн, арђас системэ үрдүлэринэн устар. Анныларыгар бу харах ыларын тухары тайаан сыйтар икки өрүс икки ардыларынааџы кэлимсэ сир - бырамалар дойдулара. Үөһээттэн көрдөххө, төһө да чээл күөбүнэн тунаара сыйтар, үөрүйэх харах бу дойдулар күөх сүмэһиннэрэ хобдојун, убаџаһын тута бэлиэтиэ этэ. Билбэт киһиэхэ төһө да соһуччутун иһин, бу сүүһүнэн биэрэстэнэн тэнийэ сыйтар күох дойду ууга наадыйар.

Саас ардаабатаџа, аны кураан тыала сипсийэн, сайын үтүөтүн биллэрбэт, түүнгү сииги тохтото түһэр диэн мэлигир. Дыллыйт оҕонньоттору истэ сатаан баран, дьон «үөрэх билэрэ буолаарай» диэн уу инженериттэн, Тугутовтан, ыйытан көрөллөр, «инженер, уута абал, ходуһаларбытын ньүөлсүт” —дэһэллэр. Хомойуох иһин, инженер ол көрдөһүнү төһө да баҕарбытын иһин, толоро охсор кыаџа суюх. Суюу онгорор кытаанах. Баар ууну табан, сатаан туһанар эбитэ буоллар - атын буолуох этэ.

Холобур, оол-ол сангардын саңаланан эрэр от үрэх сүннүүгээр одон-додон бадараан иилээх көлүйэлэр көбөрүмтүйэн көстөллөр. Ити аата ханаангыта эрэ бу үрэх син сүүрдэ сылдыбыт буолохтаах. Бу «Куоҗастаах» үрэбэ саңаланна. Ыл, кор, былыр оссо куоҗастаах эбит. Билигин, Тугутов өйдүүрүн тухары, сүүрдэн коро илик. Онуоха аны саамай кэрэхсэнэрэ баар - маннык үрэхтэр хойут хайаан да хат тиллэн сүүрдүөхтээхтэр диэн бар-дьон санааларын түһэрбэkkэ, бигэтик эрэнэллэрэ.

Бырамалар урукку өттүгээр кураан дыыллар тэбийлэригээр улаханык түбэспит дьон. Онон сүрэхтэрэ баастаах буолан, урукку курдук төхө да сулааын кэлбэтэбин иһин, үоскээн иһэр сүөһү-ас кэхтэн, төттөрү барыан баџарбаттар. Ол иһин билигин айылца кынажаныгар таах олорон биэримээри, сир-уот онгоцуутугар, нүөлсүтүүгэ кимнээбээр да ордук турунан олороллор.

Кабина ордук сылыйан барбытыгар, летчик ойођос тааын сыйарыта тардан биэрдэ. Ону корон, Тугутов бэйэтин өттүн эмиэ аста, хоттууһун устан ньилбэгэр бырахта. Салгын «сир-сир» охсумахтаан, кини хара будьурхай баттааын буралланнапхахтаата. Онуоха летчик, сөбулээбэтэх курдук, бэйэтин өттүн сабан кэбистэ, баџар, салгын курдат охсоруттан сэрэммитэ буолуо. Тугутов онно кынаммата.

Аյыйах сылтан бээтэх государство МТС-тарга сири онгорор техникины күүскэ быраџар буолбута. Бырама МТС-гар оннуук элбэх техника мунньюуллан баран, специалист суюуттан буолуо, табан туһаныллыбакка, урукку өттүгээр сөптөөх көдүүүһү кыайан биэрбэтэх. Тугутов манна кэлиэбйттэн ыла төгүрүк сыл устата ону бэрээдэктииргэ охсуунаан, тэрээhin үлэнэн дъарыктанан табыста. Билигин балааынья кэм арый тубуста. Фрезбарабаннаар бииргэ сылдьан сири лэппэччи оиорор буоллуулар, тыа солуур трактордар охторбут мастарын кытыыга сыйарытар буолан эрэллэр, буорга үлэлиир трактордар быстах-остох үлэлээбэkkэ, график быныытынан наар быныт тутуутугар туруннуулар, чэ, онтон да атын. Ити саңалаабыт тэтимин Тугутов мантан антах ыһыктыбатааына табыллар.